

„GYERE VELEM A HARGITÁRA...”

A KOMÁROMI JÓKAI SZÍNHÁZ
BÁNYAVIRÁG CÍMŰ ELŐADÁSÁRÓL

„Székely Csaba élő drámaíró,
mert a drámái, színpadi
szövegei színházról színházra vándorolnak.”

Varga Emese

Székely Csaba a Bányavidék-trilógiával (*Bányavirág*, 2011; *Bányavakság*, 2012; *Bányavíz*, 2013) bejelentkezett a magyar nyelvterület drámai tartományába, s nincs kétségem afelől, hogy rövid időn belül más nyelveken, más országokban is színpadra kerül. Alaposan ismeri azt a közeget, amelyből a témáját meríti, közel áll az erdélyi, ezen belül a székely falusi ember lelki, értelmi és szellemi világához, magatartásához, tudja viselkedésmódja változásának okait; számomra izgalmas kérdés, hogy ha kimerül ez a bányavilág, egy más közegre alkalmazni tudja-e tanult és önállóan létrehozott sablonjait. Ez a felvetés nem véletlen, hiszen ha dramaturgiai szempontok alapján hasonlítjuk össze első művét, a *Bányavirág*-ot az utolsóval, a *Bányavízzel*, bizony lanyhul mind az alkotói odafigyelés, mind pedig a drámai feszültség. A Székely Csaba-jelenség kapcsán még kitérnék egy általam fontosnak tartott mozzanatra, tételesen a drámaírásra, a szerzőkre való odafigyelésre a Magyarország határain kívül eső magyarlakta régiókban. Az erdélyi színházi szakma, ezen belül az ottani színházak, kiemelten például a székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház, a Yorick Stúdió, a

Marosvásárhelyi Tompa Miklós Társulat a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetemmel karöltve olyan tudatos, minőségi műhelymunkát végez, melynek eredményeként csupán idő kérdése az, hogy egy-egy figyelmet érdemlő dráma a felszínre kerüljön. S ha már előke-rült, a műhelymunka másik fázisában felkarolják a dráma megvalósítását is, majd úgy menedzselik, hogy az arra érdemes színmű ne rekedjen meg a szűk régióban. Hasonló igyekezetet tapasztalhatunk a Vajdaságban is. Érdekes módon a két felvidéki magyar színház részéről a hazai szerzők felkutatása nem kerül előtérbe, illetve elsikkad a kommersz magatartás biztonságkeresésében.

Az előbbi álláspontomat akkor is fenn-tartom, ha a *Bányavirág* című tragikomédia komáromi bemutatója régen várt szakmai siker: szikár, körültekintő, minden mozzanatot precízen megfogalmazó, a játzókra odafigyelő, ám önmegvalósításra biztató, az egységes stílusra már-már kínosan ügyelő rendezés.

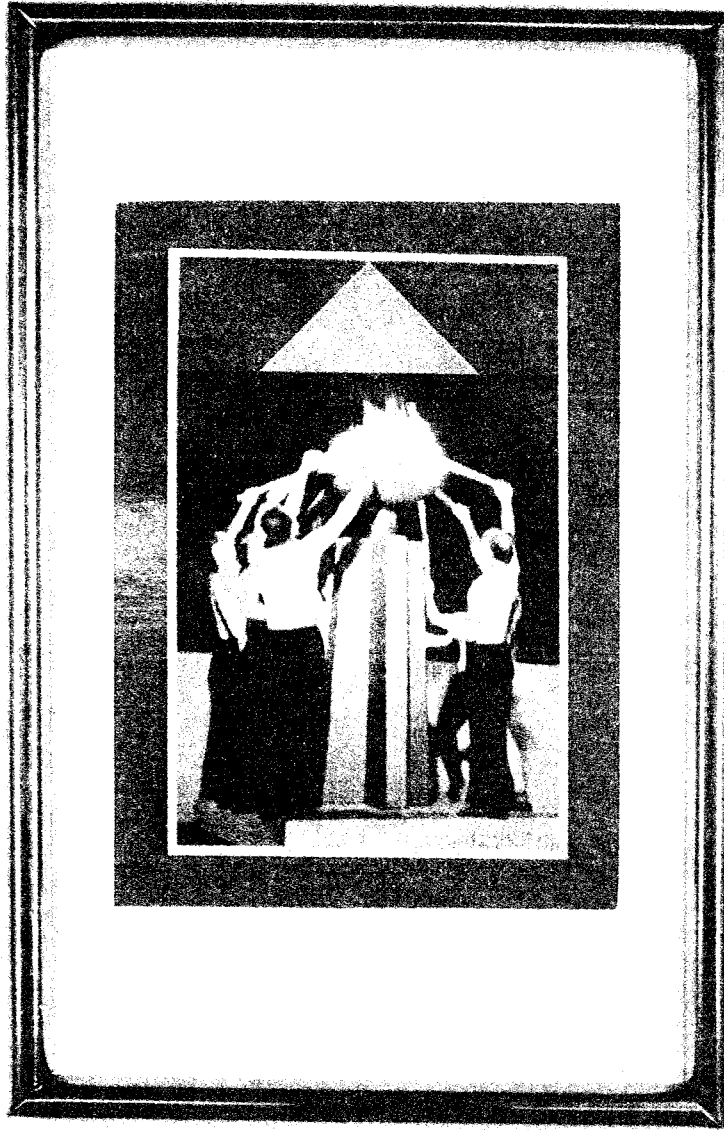
Maga a szín téglalap alakú, két, a hosszanti tengelyével párhuzamosan arénaszerűen felépített barikád mélyén fekszik, perspektivikus hatást kelt. Nem lakóhely, hanem a dráma szellemiségét pontosan tükröző élet-tér, oldalfalak nélkül, tehát nem parasztház, nem szocreál kocka, hiszen az udvarra nyíló ajtaja csak a kertbe vezethet. Az ezzel szem-ben található ajtó a haldokló apa szobájába

¹ Az előadás bemutatóját 2014. szeptember 26-án tartották a Komáromi Jókai Színházban.

nyílik, a másik két itt élők, Ilonkának és Ivánnak magánéletre csak a játékszín jutott, ágynélküliségre kárhoztatottan. Az elnyűtt bútorok, eszközök, használati cikkek, tárgyak, mind-mind relikviahatásúak, akkor is, ha a székre, lócára rá lehet ülni, az asztalon

elfér a pálinkás üveg s a két pohár, a polcon a kompótok regimentje; egyetlen valós funkciójuk van csupán: üregekben elrejthető a pálinka. Az, hogy Iván ki elől rejtje el, titok marad. Ami a jelent vagy talán a jövőt jelenti, az a hangsúlyozottan sárgára festett gáz-

cső. Egyébként minden eszköz és tárgy steril, pangó.

A dráma története hétköznapi: valahol emberek élnek, akiknek voltak illúzióik, s amint az illúziók szivárványa szertefoszlott, ahelyett, hogy felmentek volna a hegy gerincére megnézni, mi van a túloldalon, a hegyoldalban összeszedték a lehullott szilvát, körtét, barackot, cefrét gyártottak belőle, s ebbe a pacsmagba belefojtották fel-felbőfnő vágyaikat is. Őt látható és egy láthatatlan ember. Az egy apától származó mostohatestvérek, Ilonka és Iván szeretnék egymást, ha nem lennének vérrokonok. Irén szereti Ivánt, de útban van Illés, az ura. Mihály, a helybéli orvos szeretné Ilonkát, de folyamatos részegsége s családja visszatartja a násztól. Később, egy jelentéktelen haláleset után (Illés felakasztja magát) kiderül, Iván is szereti Irmát, de ekkorra Irma már megveti őt. Ilonka mindenkit szeretne, és mindenki szeretné Ilonkát. Iván előbb elsinkófná az életét megnyomorító apját, majd, midőn az apa még egyet csavarint az Iván szívét szorító hurkon, megbocsát neki, hadd éljen: egymásba csavarodó lélektörzsek sokasága.

A játék Iván és Mihály kicsit hosszúra nyúló szócsatájával indul, ami egyben a két kiváló színész karakterépítő párbaja is, mely végigvonul a teljes játékidőn, ínyenceket kielégítő színészi teljesítménnyel. Kettejük párviadalának a sikamlósságát az adja, hogy a szerző azonos szellemi szintre emeli Ivánt, a bányászt és Mihályt, a doktort, mi több: helyenként Iván replikái – minden trágársága ellenére – fajsúlyosabbak, frappánsabbak az orvoséinál.

Mielőtt e dialógus elérné a végtelent, bekopog a mindenről tudó s mindig hírt hozó Illés szomszéd; megjelenésével ritmust vált a játék, mozgalmassá válik, nem csupán azál-

tal, hogy Illés a falu egyetlen józan embere, hanem főként Fabó színészi jelenléte által: két epizód csupán a színpadi villanása – fedhetetlen alakítás. A harmadik, a végleges, a halálhíre.

S jelentőséget hordoz magában az Illés által közvetített hír is, miszerint belátható időn belül tiszteletét teszi a faluban a magyar királyi televízió, amelynek most nem a hargitásvédős székelyharisnyás, háttérben-kópégóbés interjúra fáj a foga, hanem inkább a megszorított öngyilkosságok háttéréről rántaná le a leplet. Ez a felvetés némi zavart kelt játszóink alkoholtól eltompult agyában, ami lehetővé teszi a már kívánatos szerepcserét a színen. Illés amúgy is menne, Mihály beteghez siet, itt felejtve a táskáját, tán azért, hogy Iván utána vihesse, s a kiürült játéktér felüldülhessen az eddig hiányzó fehérnépek látványa által.

Vágyunk menetrendszerűen beteljesedik, Ilonka és Irma színre lép, de hamar kiderül, hogy jelenetük a játék leggyengébb láncszemét képezi. Nem rossz, de a többi etűd egy hanggal magasabban muzsikál. Azok egyszerű: Bandor Éva árnyalt, átgondolt, kifinomult jellemábrázolását a nagyon tehetséges Bárdos Judit színpadon még nem tudta érdemben követni. Elbizonytalanodott, lélekben kell izmosodnia. Érdekes módon a férfi szereplőkkel – akár Tóth Tiborral, akár Mokos Attilával – vívott csörtéiben mindvégig egyenrangú harcot folytatott.

A játék során két alkalommal alakul ki test–test elleni küzdelem, egyszer a két részeg férfi, Iván és Mihály között, majd Irén és Iván drámai szóváltása kapcsán. Nos, ha a színész nem jártas az utcai harcművészetben, bizony szerephez kell jutnia a koreográfiának. Egy ilyen precíziós pontossággal kidolgozott műben nincs helye az esetlegességnek, külö-

egyetlen józan embere
színészi jelenléte által
színpadi villanása – fé-
A harmadik, a végleges

ez magában az Illés a-
nyszerint belátható időn-
faluiban a magyar kuno-
k most nem a hargitas-
nyvás, háttérben-kopá-
toga, hanem inkább
vilkosságok háttere:
a felvetés némi zavart
től eltompult agyában
tar kívánatos szerepese-
mugy is menne, Mihály
ve a táskáját, tán az en-
esse, s a kiürült játéktér
ig hiányzó fehérnemű:

rendszerűen beteljesé-
zetre lép, de hamar kő-
k a játék leggyengébb
Nem rossz, de a többi
gasabban muzsikál. A
Eva árnyalt, átgondolt
szólását a nagyon tehet-
mpadon még nem tud-
Elbizonytalanodott
Énia. Érdekes módon
kar Tóth Tiborral, akár
ott csörtéiben mindve-
folytatott.

alkalommal alakul ki
em, egyszer a két részeg
szótt, majd Irén és Iván
resán. Nos, ha a színészi
harcművészetben. É-
annia a koreográfiájánál
rosszággal kidolgozott
esetlegességnek, külfö-

nösen akkor nincs, ha a színész, Tóth Tibor
s az általa megformált Iván habitusa azonos
gyökerű.

Illés – egyszerre fakasztva derűt és dőb-
benetet – azért akasztja fel magát, hogy kitér-
jen felesége, Irén Iván iránt táplált vonzalma
útjából; egy rafináltan együgyű ember dön-
tése. Különbséget tehetünk az egyes öngyilk-
osságok szellemi hagyatékai között? Eldönt-
hetjük azt, hogy létezik pozitív, illetve negatív
töltetű öngyilkosság? Esetleg indokolt vagy
hiábavaló?

Illés döntése egy időben hiábavaló és
nagylelkű, egyszerismind eredménytelen: a
látszólagos szövetségek szétszakadnak, min-
denki kétségbeesetten indul a kilátástalan-
ságból egy másik kilátástalanságba. Azaz
minden megváltozott és minden maradt a
régiben: egy folyamat állapota.

Annak érdekében, hogy kerek maradjon
a világ, Iván végül még megidézi létigenlő
haláltusáját a televíziónak, de jelenléttelenül,

egy, a játéktér fölé függesztett képernyőről.
Rám ez idegenül hatott, ugyanakkor lehet,
hogy nem fedeztem fel a rendező szándékát.
Talán csak azért, mert eddig minden oly tra-
gikusan bájos volt. Biztosan ezért.

Örömömmre szolgálna, ha a Komáromi Jó-
kai Színház vezetése, feladva korábbi szakmai
igénytelenségét, ezt az igényességet vállalná
küldetésének, amelyet Keszég László fogal-
mazott meg a *Bányavirág* megrendezésében.
Az is örömdetes, hogy a drámában játszó öt
színész méltó partnere volt a rendezőnek.
Olyan észrevétlenül alkottak nagyot, mint
amilyen észrevétlenül alázattal szólt a játék
alatt Zságer-Varga Ákos muzsikája. Észrevét-
lenül, de a teljesség igényével.

(Szereplők: *Iván: Tóth Tibor; Mihály, or-
vos: Mokos Attila; Ilonka, Iván féltestvére:
Bárdos Judit; Illés, Iván szomszédja: Fabó Ti-
bor; Irma, Illés felesége: Bandor Éva; rendező:
Keszég László m. v.; díszlet- és jelmeztervezők:
Árvai György m. v., Szűcs Edit m. v.)*